

DİN HİZMETLERİNDE VERİMLİLİK VE KALİTE AÇISINDAN HİZMET İÇİ EĞİTİMİN ROLÜ VE ÖNEMİ

Ahmet Emin SEYHAN*

ÖZET

Bu makalede, etkin bir din hizmeti sunabilmek için din görevlilerinin alması gereken hizmet içi eğitimin önemi ve hangi şartlar altında bunların verilmesi gerektiği konusu ele alınmıştır. Yılda iki kez beşer gün süreyle devam edecek derslerin mahiyetine, seminerler öncesi yapılması gerekenlere ve zamanı etkin ve verimli kullanma konusunda dikkat edilmesi gereken hususlara işaret edilmiştir. Çalışmada, hizmet içi eğitimin önemi, amacı, gerekliliği ve içeriği üzerinde durulmuştur.

Anahtar Kelimeler: *Din hizmeti, Hizmet içi eğitim, Seminer, Din görevlisi.*

THE IMPORTANCE OF IN-SERVICE TRAINING IN RELIGIOUS SERVICES IN TERMS OF QUALITY AND EFFECTIVITY

ABSTRACT

In this article, the importance of in-service training that the religious officials should receive in order to offer an efficient religious service and the conditions under which this training should be given are studied. The nature of the courses which will last for five days twice a year, what is needed to do before the seminars and the points which require attention in using the time efficiently are thoroughly studied. Within the framework of this study, the importance, purpose, necessity as well as content of this issue are emphasized.

Key Words: *Religious service, In-service training, Seminar, Religious official*

* Dr., Isparta Merkez Vaizi, İl Müftülüğü, 32100, Isparta, Türkiye, ahmeteminseyhan@gmail.com

GİRİŞ

Bilindiği üzere eğitim bir süreç işidir. Öğrenme ise; kişinin hayatı boyunca sürdürmek zorunda olduğu en önemli faaliyetler cümlesindedir. Din görevlilerinin yaptıkları vazifede başarılı olabilmeleri için iyi bir dini eğitim almaları gerektiği hususu ise gayet açıktır. Günümüzde eğitim ve öğretimi sürdürülebilir kılmak artık bir zaruret haline gelmiş bulunmaktadır. Bu itibarla, her yıl tekrarlanacak olan hizmet içi eğitim seminerleri sayesinde din görevlilerinin çalıştıkları sahalardaki eksikliklerini gidermek, onların bilgilenmelerini temin etmek ve başarılı faaliyetlere imza atmalarına imkan hazırlamak gerekmektedir. Bütün bunlar ancak kaliteli ve verimli hizmetler bekleyen kişi ve kurumların dikkate alıp değerlendireceği hususlardandır.

A. HİZMET İÇİ EĞİTİMİN AMACI VE ÖNEMİ

İslam insana hayatın nihâî anlamını öğreten, dünya ile âhiretin, beden ile ruhun dengesini kurduran, kişinin gönül dünyasını zenginleştirmek suretiyle ona huzur veren en son ve en mükemmel dindir. İnsanların hayatlarını güzelleştiren, inananları birleştiren ve bütünleştiren ve yarımlara birlik içinde taşıyan ortak bir değerdir. Bununla beraber, zaman içerisinde İslam hakkında bir takım yanlış anlayışların ortaya çıktığı, istismarların yapıldığı ve din adına üretilen bir takım bid'at ve hurafelerle insanların zihinlerinin bulandırıldığı da ayrı bir gerçektir. Bu itibarla, bahsedilen bu olumsuzlukları ortadan kaldırabilmek amacıyla sağlıklı dini bilgi üretmek ve bu bilgiyi toplumun hizmetine sunacak din görevlilerinin ve din hizmetlerinin kalitesini ve verimliliğini artırmak gerekmektedir. Bu nedenle, yanlış ve amacından saptırılmış din yorumlarına ve bir kısım din aleyhtarlarına karşı toplumsal bir bilincin oluşturulması kaçınılmazdır. Nitekim toplumun geleceğini ve birliğini derinden etkileyen İslam'ı en güzel şekilde tanıtmak, bedenen ve ruhen sağlıklı, ahlâkî olgunluğa ulaşmış iyi nesiller yetiştirmek, toplumsal kalkınmayı ve gelişmeyi sağlama çabalarına ağırlık vermek icap etmektedir. Takdir edileceği üzere bütün bunları başarabilmek, ancak iyi eğitim almış din görevlilerinin üstün gayretleriyle mümkün olabilecektir.

Ülkemizde yaşanan büyük sosyal değişimler neticesinde oluşan yeni toplumsal yapıya uygun din hizmeti sunabilmek ise aynı şekilde büyük bir önem arz etmektedir. Bu itibarla, din hizmetlerinde verimliliği ve kaliteyi artırmak ve etkin bir din hizmeti ortaya koyabilmek ancak her kademedeki din görevlilerinin sürekli ve kapsamlı bir şekilde eğitilmeleri ve kendilerini yenileyebilmeleriyle mümkün olacaktır. Hızla değişen dünyamızda kullanılan geleneksel yöntemlerin daha da geliştirilmesi ve süratli bir şekilde mümkün olan en geniş alana yayılabilmesi ancak din görevlilerinin vazifelerini hakkıyla yapabilmelerine bağlıdır. Onların toplumun her

kesimine hitap edebilen kucaklayıcı ve kuşatıcı söylemler ortaya koyabilmeleri, bunları hayata geçirebilecek yeni metotlar uygulamaları, bu yöntemleri periyodik olarak yenilemeleri¹ ve daha da geliştirerek² devam ettirebilmeleri çok mühim hususlardandır.

Bu itibarla, din hizmetlerinde hizmet içi eğitimin amacını din görevlilerinin bilgi seviyesini artırmak,³ var olan bilgilerini canlı tutmak, yeni gelişmeler karşısında ortaya çıkan problemlere verilen cevaplardan⁴ zamanında haberdar olmalarını sağlamak şeklinde ifade etmemiz mümkündür. Aynı şekilde din gönüllülerinin kendilerinin yeni sorunlara cevaplar üretmelerinin yolunu açmak, sahih dini bilgiye hızlı bir şekilde ulaşmalarına imkanlar hazırlamak, din hizmeti sunmanın önemini kendilerine iyice kavratmak, kendilerini takip eden her kesimden cemaatin bilgi seviyesinin sürekli arttığına⁵ ve bu kesimleri ikna edebilmek için kendilerinin de dini bilgi ve kültürlerini arttırmalarının önemine vurgu yapmak⁶ ve dini yaşayarak temsil etmenin⁷ ne denli önemli olduğunu ortaya koymak gerekmektedir.

B. HİZMET İÇİ EĞİTİMİN KONUSU

Bilindiği üzere din hizmetini sunan insanların belli usul ve esaslar çerçevesinde sürekli olarak kendilerini yenilemeleri kaçınılmazdır.⁸ Günümüzde bu yenilenmeyi⁹ gerçekleştirebilmenin yöntemlerinden birisi de

¹ Fikret Karaman, "Din Görevlileri ve Hizmette Verimlilik", *Diyanet Aylık Dergi*, Sayı 37, 1994, s. 15-17.

² Bekir Karlığa, "Diyanet İşleri Başkanlığı'nın, Dinî Düşüncenin Gelişmesi ve Dinî Hayatın Şekillenmesindeki Rolü", *Diyanet Aylık Dergi*, Sayı 159, 2004, s. 4-6.

³ Hasan Yavuzer, *Çağdaş Din Hizmeti ve Diyanet İşleri Başkanlığı, Dinî Otorite ve Teşkilatların Sosyolojik Analizi*, Laçın Yay., Kayseri, 2006, s. 318-319.

⁴ Yaşar Yiğit, "Zaman, Çevre ve Şartların Değişmesiyle Hükümlerin Değişmesi Meselesi", *Diyanet İlmî Dergi*, Sayı 38/2, 2002, s. 83-106.

⁵ M. Kamil Çoşkun, "Türkiye'de Cami Cemaatinin Kur'an Anlayışı, Bir Alan Araştırması", *İslamiyat*, Cilt 4, Sayı 1, 2001, s. 90.

⁶ Ahmet Onay, "İlahiyât Fakültesi Mezunlarının Cami Eksenli Din Hizmetlerinde Karşılaştıkları Sorunlar ve Bu Alandaki Formasyon İhtiyaçları", SDÜ. İlh. Fak. *Türkiye'de Yüksek Din Eğitiminin Sorunları, Yeniden Yapılanması ve Geleceği Sempozyumu*, Isparta, 2004, s. 409-423; Hayati Hökelekli, "Günümüz İletişim Teknikleri ve Dini İletişim", *Diyanet İlmî Dergi*, Sayı 42/1, 2006, s. 41-48.

⁷ Ali Erbaş, "İslam'ın Temsil ve Takdiminde Doğru Tutumların Belirlenmesi", *Diyanet İlmî Dergi*, Sayı 42/4, 2006, s. 79-92.

⁸ Fikret Karaman, "Din Hizmetlerinin Dünü ve Bugünü", *Diyanet Avrupa Aylık Dergi*, Sayı 11, 2000, s. 26-30; Mehmet Bulut, "Din Görevlileri Üzerine Bazı Tespitler", *Diyanet İlmî Dergi*, Sayı 41/3, 2005, s. 55-56, 60-70; Hayati Hökelekli, a.g.m., s. 41-48;

⁹ Şaban Ali Düzgün, "Dinin Sosyal Gerçekliği Üzerine Bir Soruşturma", *Diyanet Aylık Dergi*, Sayı 199, 2007, s. 16-21.

kurumların kendilerinin düzenlediği ve katılımın mecburi olduğu hizmet içi eğitim kurslarıdır.¹⁰

Etkin ve verimli bir din hizmeti sunabilmek için özellikle taşrada hizmet veren il müftüleri, müftü yardımcıları, ilçe müftüleri, vaizler, vaizeler, uzmanlar, imam-hatipler, müezzin-kayımlar ve Kur'an kursu öğreticilerinin yılda iki defa, beşer günlük hizmet içi eğitim kurslarına alınmaları¹¹ ve yoğun bir ders programı ile bu zamanın iyi bir şekilde değerlendirilmesi gerekmektedir. Sadece imam-hatiplerin ve vaizlerin değil, özellikle il ve ilçe müftüleri başta olmak üzere tüm din hizmetlerinde görev yapan personelin hizmet içi eğitim kurslarına her yıl eksiksiz ve düzenli olarak katılmaları günümüzde zaruret haline gelmiş bulunmaktadır. Zira gelişmiş Batı ülkelerinde kurumların ve özel şirketlerin hizmet içi eğitim ve kariyer yükseltme konusunda ortaya koydukları kriterler göz önünde bulundurulduğunda, hayat boyu eğitimin önemi çok daha iyi fark edilmektedir. Oysa ülkemizde okul diplomasını aldıktan sonra araştırmayı ve kitaplara bir kenara bırakan, kitap okumaktan uzaklaşan din görevlileri maalesef büyük bir çoğunluğu oluşturmaktadır. Onlar, doğru bilgiye ulaşmanın yollarını aramak yerine, kısır bir takım tartışmalarla vakitlerini israf etmekte, enerjilerini boşa harcamakta ve zamanlarını televizyon seyrederek¹² geçirmeyi tercih etmektedirler.

Bu nedenle, Diyanet Eğitim Merkezlerinde (DEM) veya uygun görülecek başka mekânlarda her yıl açılacak hizmet içi eğitim kurslarına çağırılacak 100 veya 150 kişilik gruplara, sahasının gerçek anlamda uzmanı olan akademisyenler tarafından verilecek doyurucu seminerlere ihtiyaç vardır. Bu kurslar görevlilerin İslam'ı daha doğru anlamalarına ve içinde yaşadıkları toplumu daha iyi tanımalarına olumlu anlamda katkılar sağlayacak, din hizmetlerindeki kaliteyi artıracak ve din görevlilerinin kendilerine olan öz güvenlerini pekiştirecektir. Zira günümüz dünyasında "bilgi eksenli ve ahlak merkezli bir dindarlık anlayışı"nın hakim kılınması zarureti açıktır.¹³ Böyle bir dindarlığın oluşumunda etkin rol oynayacak din görevlilerinin bunu başarabilmelerinin yolu ise, sürekli bir eğitim ve öğretimle mümkündür. Zira bugünün problemleri ancak dinin asıl

¹⁰ Hökelekli, a.g.m., s. 48.

¹¹ Hayati Tetik, "Yaygın Din Eğitiminde Cami Görevlileri Cemaat İletişiminin Önemi", *Diyanet İlmî Dergi*, Sayı 34/2, 1998, s. 99-108. Bkz. Hayati Tetik, *Yaygın Din Eğitiminde Cami Görevlilerinin Yeri ve Fonksiyonları*, (Basılmamış Doktora Tezi), MÜ. SBE, İstanbul, 1997, s. 44-46; Hasan Yavuzer, a.g.e., s. 319.

¹² İbrahim Turan, "Televizyonun Birey ve Toplum Üzerindeki Olumlu ve Olumsuz Etkileri", *Diyanet İlmî Dergi*, Sayı 41/1, 2005, s. 119-144.

¹³ Diyanet İşleri eski Başkanı Sayın Ali Bardakoğlu'nun da konuşmalarında sık sık vurguladığı gibi, sağlıklı bir din hizmeti, bir kısım kimselerin iddialarının aksine, bireyin dinî inanç ve pratikler konusundaki özgürlük alanına müdahale değil, onu din konusunda bilgilendirme ve bilinçli bir tercih imkânı sunma çabasıdır.

kaynaklarının ışığında ve özgür bir düşünceyle üretilen, inanç ve ahlakla bütünleşen sahil ve sağlam bir bilgiyle aşilabilecektir.

C. HİZMET İÇİ EĞİTİMİN GEREKLİLİĞİ

Küreselleşen dünyada farklı inanç ve eğilimlere sahip insanların barış içinde ve bir arada yaşama kültürlerini geliştirebilmeleri, farklılıklardan daha ziyade ortak insani değerlerin ve insanlar arası ilişkilere esas teşkil edecek evrensel ahlak ilkelerinin ön plana çıkartılması ile mümkün olabilecektir.¹⁴ Bu ise, farklılıkları¹⁵ zenginliğin, gelişmenin, değişimin ve ilerlemenin temel dinamiği olarak görebilecek din görevlileriyle sağlanabilecek bir husus olsa gerektir. Bu nedenle, İslam kültürünü iyi hazmetmiş, dinin referans sistemlerini iyi kavramış, tarih ve medeniyet tecrübesini özümsemiş, dünyanın küresel sorunlarını bilen ve bunlara çözüm önerileri sunabilecek bir zihin dünyasına sahip din gönüllüleri böyle bir ortamı oluşturabilecekler ve böylece İslam'ı çağın idrakine söyletebileceklerdir.¹⁶

Din, öncelikle bireyin iç dünyasında yaşanan bir tecrübe olsa da, toplumsal hayat açısından bakıldığında kişinin tutum ve davranışlarını, insanlar arası ilişkilerini etkilediği ve belirlediği de görülmektedir. Eğer insanoğlu doğru bir din anlayışıyla iç dünyasını dolduramazsa farklı arayışlar içerisine girebilmektedir. Çünkü insandaki inanma duygusu fitridir. Bu itibarla, sahil bilgiyi dinin aslı kaynağından doğru bir metod ile elde etmek,¹⁷ toplumda yaygın olan cehâlet, hurafe, bid'at ve taassupla etkin bir mücadele ortaya koyabilmek¹⁸ ve bunları ortadan kaldırmaya çalışmak,¹⁹ mesnetsiz yorum ve çarpık anlayışları düşünce dünyamızdan uzaklaştırmak ve sağlıklı bir dindarlığa ulaşmak ancak doğru bir din eğitimi ve öğretimiyle mümkün olabilecektir. Doğru dinî bilgi ve onun rehberlik edeceği dindarlık ise, insanları iç huzuruna, mutluluğa ve özgüvene kavuşturacaktır.²⁰

İslam aydınlanmasının temel parametresi, akıl ile vahiy arasında sağlıklı bir denge kurarak kendi dünyamızı yeniden inşa etmenin yollarını

¹⁴ Mehmet Görmez, "Çoğulcu Bir Toplumda Farklı Din Mensupları Arasındaki İlişkiler ve İslam", *Diyanet Aylık Dergi*, Sayı 173, 2005, s. 11-15; Mehmet şeker, "İslam Tarihinde Birlikte Yaşama Tecrübesi", *Diyanet Aylık Dergi*, Sayı 173, 2005, s. 5-10; Ahmet Hadi Adanalı, "Dinde Farklılaşma", *Diyanet Aylık Dergi*, Sayı 171, 2005, s. 41-42.

¹⁵ Máide, 5/48; Hucurât, 49/13.

¹⁶ Ramazan Altıntaş, "Din Görevlilerinin Kültürel Standardının Yükseltilmesi", *Diyanet Aylık Dergi*, Sayı 166, 2004, s. 41-43.

¹⁷ Mehmet şevki Aydın, "Kur'an Kurslarında Öğretilen Dinî Bilginin Niteliği", *Diyanet Aylık Dergi*, Sayı 191, 2006, s. 22-24.

¹⁸ Hasan Cirit, *Halkın İslam Anlayışının Kaynakları, Vaaz ve Kıssacılık*, Çamlıca Yay., İstanbul, 2002, s. 263.

¹⁹ Hatice Kelpetin Arpağu, *Osmanlı Halkının Geleneksel İslam Anlayışı ve Kaynakları*, Çamlıca Yay., İstanbul, 2001, s. 367-377.

²⁰ Habil şentürk, *İslâmî Hayatın Psikolojik Temelleri*, Tuğra Ofset, Isparta, 2005, s. 100.

aramaktır. İnşa edilecek bu yeni dünya, hayali değil gerçekçi, sübjektif değil objektif, irrasyonel değil akılcı, tek boyutlu değil çok boyutlu, çağdışı değil çağdaş olmalıdır. Akıl-vahiy arasında sağlıklı bir denge kuracak din görevlilerinin bütün bunları gerçekleştirebilmelerinin yolu ise, kaliteli bir eğitim ve öğretim almaları ile mümkün olacaktır. Elbette İslamiyet en son ve en mükemmel dindir. “Ancak bir din ne kadar mükemmel olursa olsun, sonuçta o din, onu öğreten kimselerin bilgi, kabiliyet ve anlayışı ölçüsünde öğrenilmiş olacaktır. Nitekim günümüzde Kur’an-ı Kerim ve Sahih Sünnet elimizde olduğu halde, din adına farklı anlayış ve uygulamaların varlığı bunu teyid etmektedir. Bu sebeple toplumu dini konularda aydınlatma görevi üstlenen kimselerin din hakkında derin ve sağlam bilgiler edinmesi büyük önem taşımaktadır.”²¹ Zira İslam, ölü bir organizma değil, yaşayan canlı bir mekanizmadır. Bu canlı mekanizmayı gerektiği şekilde tanımak ve tanıtmak, sürekli bir öğrenme ve kendini yenilemeyle mümkün olabilecektir.²² Asırlar öncesinin şartlarına göre şekillenmiş bir kısım bilgilerle din hizmeti sunmaya kalkışmak, sorun çözmekten daha ziyade yeni sorunlara yol açacak ve din adına insanların hayatlarında zorluk ve sıkıntılar meydana getirebilecektir.²³

Bilindiği üzere eğitimde kalite denilince, eğitilmiş kişilerin aldıkları eğitimle, edindikleri bilgi, beceri ve davranışlarla toplumun ihtiyaç ve isteklerine beklenen ölçüde cevap verip veremedikleri hususu kastedilmektedir. Kalite değerlendirmesinde önemli olan, hizmeti alan kişilerin bu hizmetten memnun olmaları ve ihtiyaçlarının karşılanmış bulunmasıdır.²⁴ Bu nedenle hizmetin odak noktası, o hizmeti verecek yetişmiş personeldir. Personel yetersiz olursa plan, program, materyal ve yöntemler ne kadar güzel olursa olsun başarı elde edilmesi zorlaşacaktır. Dolayısıyla, hizmeti verecek kimsenin çağın donanımlarına göre eğitilip motive edilmesiyle hizmetten beklenen verimin elde edilmesi söz konusu olabilecektir.²⁵ Bu itibarla, din görevlilerinin toplumu gerçek anlamda memnun edebilmeleri, etkin ve verimli bir din hizmeti sunabilmeleri, sürekli olarak kendilerini yenileyebilmelerine, insanların sorularına tatmin edici cevaplar verebilmelerine ve onlara gerçek anlamda örnek olabilmelerine bağlıdır.²⁶ Zira yaratılış gayesini fark ederek, hayatını temel ahlakî erdemler üzerine kurmayı başarmış insanların toplumda çoğalması ve örnek olarak ön plana çıkması, dindarlığın aynı zamanda ahlaklılık olduğunun bilinmesi,

²¹ Mustafa Yıldırım, “Din Hizmeti Aşkı Gerektirir”, *Diyanet Aylık Dergi*, Sayı 178, 2005, s. 34.

²² İbrahim Sarıçam, *Hz. Muhammed ve Evrensel Mesajı*, DİB. Yay. Ankara, 2005, s. 281-283.

²³ Yıldırım, a.g.m., s. 34-35.

²⁴ Mehmet Zeki Aydın, “Eğitimde Yeni Arayışlar”, *Diyanet Aylık Dergi*, Sayı 181, 2006, s. 5-8.

²⁵ Hâbil Şentürk, “İmam Hatiplerin Din Hizmetlerinde Karşılaştığı Problemler ve Çözüm Önerileri –İsparta Örneği-”, *DİB. I. Din Hizmetleri Sempozyumu*, (3-4 Kasım 2007), Ankara, 2008, Cilt, 2, s. 177.

²⁶ Veli Öztürk, “Günümüz Eğitiminin Sorunları ve Eğitimde Yeni Paradigmalar”, *Diyanet Aylık Dergi*, S: 181, 2006, s. 9-12; Ömer Yılmaz, “Din Hizmetinde Gönül İnsanı Olabilmek”, *Diyanet Aylık Dergi*, Sayı 192, 2006, s. 13-15; Hasan Yavuzer, a.g.e., s. 320-321.

öncelikle din görevlilerinin gayretleriyle başarılabilir bir husustur. Pek tabidir ki bunu elde edebilmek, ancak kaliteli bir eğitim ve öğretimle ve aynı şekilde devam eden hizmet içi eğitim programlarıyla mümkün olabilir. Dolayısıyla, her alanda insana yapılan yatırım, çok yönlü ve kalıcı bir yatırım olup bu konuda hiçbir fedakârlıktan da kaçınılmaması gerekmektedir.

Konunun uzmanları tarafından kabul edilmektedir ki insan, ulvî amaçlar doğrultusunda kendisini terbiye edecek, iç hesaplaşmasını sağlayacak manevî bir otoriteye sahip olmak zorundadır. Bu da eğitimin manevî ve irfânî boyutu ile ilgilidir.²⁷ Bireyin erdemli olması ve ahlâkî bakımdan olgunlaşması eğitim ve öğretimde bu boyutların ön plana çıkartılması ile mümkündür. Dolayısıyla, hayatının her anında kişilik ve karakteriyle topluma örnek olma²⁸ konumunda bulunan din görevlilerinin bu konuda da gelişme kaydedebilmeleri, hizmet içi eğitimin sürekliliğiyle yakından alakalıdır. Hemen belirtelim ki, bu seminerlerde verilecek salt bilgi asla yeterli değildir. Önemli olan bilginin söylem olarak kalmayıp eyleme dönüştürülmesi, hayata yansıtılması, içselleştirilerek olumlu davranışlara dönüştürülmesidir.²⁹ Zira İslam, bilginin hikmete ve sahibini bilgeliğe sevk etmesini istemektedir.³⁰ Çünkü Hz. Peygamber kişiye ve insanlığa fayda vermeyen bilgiden Yüce Allah'a sığınmaktadır.³¹

Bütün bu bahsedilenler özellikle din görevlileri tarafından elbette bilinmektedir. Ancak İslam'ın ilk emri "oku"³² olduğu, pek çok yazılı ve görsel yayında okumanın ve kitap sevgisinin önemine sık sık işaret edildiği,³³ sorumluluk bilincine vurgu yapıldığı halde³⁴ din görevlilerinin büyük bir kısmının bu konudaki olumlu tavsiyelere karşı isteksiz, gönülsüz ve duyarsız

²⁷ Salih Aybey, "Din Eğitimi ve Öğretiminde Karakterin Rolü", *Diyanet Aylık Dergi*, Sayı 181, 2006, s. 15-18.

²⁸ Hasan Yavuzer, a.g.e., s. 320-321; 367-368.

²⁹ Ali Akpınar, "Cami Merkezli Din Hizmeti Verenlerde Görülen Bazı Eksiklikler ve Bunların Giderilmesine Yönelik Teklifler", *DİB. I. Din Hizmetleri Sempozyumu*, (3-4 Kasım 2007), Ankara, 2008, Cilt, 2 s. 17-18.

³⁰ Âl-i İmran, 3/164.

³¹ İbn Mâce, Mukaddime, 23, (I, 92); Dua, 2,3, (II, 1261-1263); Tirmizî, Daavât, 68, (V, 519); İbn Hanbel, II, 167, 198, 340, 365, 451, 499; III, 255, 283.

³² Alak, 96/1.

³³ Halil Altuntaş, "Kitaplı Hayat", *Diyanet Aylık Dergi*, Sayı 183, 2006, s. 10-13; Fikret Karaman, "Hayatımızı Kitaplarla Bütünleştirmek", *Diyanet Aylık Dergi*, Sayı 183, 2006, s. 14-16; Mustafa Yazgan, "Kitaplarla Dost Olmak", *Diyanet Aylık Dergi*, Sayı 183, 2006, s. 19-20; Mehmet Bulut, "Okuma Toplantılarına Yeniden Hazır mıyız?", *Diyanet Aylık Dergi*, Sayı 183, 2006, s. 21-24; İsmail Karagöz, "Kitap Okumak, Namaz Kılmak ve İyi İnsan Olmak", *Diyanet Aylık Dergi*, Sayı 183, 2006, s. 41-43.

³⁴ Ahmet Çekin, Varolmanın Anlamı", *Diyanet Aylık Dergi*, Sayı 184, 2006, s. 26-29; Ahmet Çekin, "Kırmızıda Geçtiğimiz Sadece Işık mı?", *Diyanet Aylık Dergi*, Sayı 188, 2006, s. 26-29; Mehmet Bulut, "Hizmet İnsanı Ya da İnsana Hizmet", *Diyanet Aylık Dergi*, Sayı 190, 2006, s. 30-32; M. Şevki Aydın, "Kur'an Kursunda Öğretilecek Dini Bilginin Niteliği", *Diyanet Aylık Dergi*, Sayı 191, 2006, s. 22-24; Yusuf Acuner-Osman Artan, "Din Görevlilerinin Problemleri Üzerine Bir Araştırma, -Van Örneği-", *DİB. I. Din Hizmetleri Sempozyumu*, (3-4 Kasım 2007), Ankara, 2008, Cilt, 2 s. 104-105.

kaldıkları da bir gerçektir. Onların bir türlü okuma alışkanlığı kazanamadıkları, kendilerini geliştirme yönünde yeterli gayreti ortaya koyamadıkları ve okumaktan uzak durdukları da bir vakıadır. Dolayısıyla, önemli olan bahsettiğimiz hususların din görevlilerince bilinmesi değil, bu bilinenlerin hayata yansıtılması konusunda gelinmiş bulunan noktadır.

Diğer taraftan, bu zamana kadar Diyanet İşleri Başkanlığı pek çok defa hizmet içi eğitim kursu düzenlemiş ve düzenlemeye de devam etmektedir. Ancak şu ana kadar uygulanan hizmet içi eğitim kurslarının belli bir plan ve proje dahilinde yenilenecek sürdürülemediği, planlanan ve sınırlı sayıda kursiyerin çağrıldığı kursların ise yetersiz kaldığı bilinmektedir. Ayrıca bu seminerlerin her yıl düzenli olarak tekrarlanmadığı, kursa katılan bazı din görevlilerinin bu çalışmaları zaid göyerek katılmak istemedikleri ve özellikle devletin maddi imkânsızlıklarının gerekçe gösterilerek bu tür hizmet içi eğitim seminerlerinin devamlı surette ileriki tarihlere ertelendiği de bahsi diğerdir. Bütün bu bahsettiğimiz nedenler dikkate alındığında hizmet içi eğitim seminerlerinin yapılmasının ne denli önemli ve hayati bir konu olduğu ve bir an önce bunun gündeme alınarak acilen çözüme kavuşturulması gerektiği hususu çok daha net anlaşılacaktır.

Öte yandan, hizmet içi eğitim kurslarına doğrudan ya da dolaylı olarak karşı çıkan bazı din görevlilerinin bu konunun önemini gerçek anlamda kavrayamadıkları ve bu hususta gereken hassasiyeti gösteremedikleri de ayrı bir mevzudur. Dolayısıyla bu düşüncede olanların bir öz eleştiri yapmaları ve kendilerini sorgulamaları uygun olacaktır.³⁵ Zira ümmeti olmakla övündüğümüz Hz. Peygamber'in ortaya koyduğu üstün mücadele ile günümüz din görevlilerinin gayretleri mukayese edildiğinde gelinen noktanın istenilen seviyede olmadığı görülecektir.³⁶ Nitekim Hz. Peygamber, tebliğ ettiği İslam dinini doğru tanıtmak maksadıyla en güzel

³⁵ Hayati Hökelekli, "Din Hizmetlerinde Yöntemle İlgili Sorunlar", *Diyanet İlmî Dergi*, Sayı 41/3, 2005, s. 93-104.; Ayrıca bkz. Hayati Hökelekli, *Gençlik, Din ve Değerler Psikolojisi*, Ankara, 2002, s. 307-334; M. Emin Ay, *Din Eğitim ve Öğretiminde Mükâfat ve Ceza*, Bursa, 1993, s. 108-118; 120-158.

³⁶ İsmail Karagöz, "Din Görevlisinin Misyon ve Vizyonu", *Diyanet Aylık Dergi*, Sayı 178, 2005, s. 30-32.; Rahmi Yılmaz, "Verimli Bir Din Hizmeti Nasıl Olmalı", *Diyanet Aylık Dergi*, Sayı 178, 2005, s. 42-43; Hasan Şakir Sancaktar, "Din Hizmeti, Din Görevlisi ve Özellikleri", *Diyanet Gazetesi*, Sayı 230, 1980, s. 6-7; Sabri Akpolat, "İletişim Asrında Din Görevlileri", *Diyanet İlmî Dergi*, Sayı 41/3, 2005, s. 41-54; Ahmet Çekin, "Modernleşen Toplumda Camilerle Din Görevlilerinin Değişen Rollerini", *Diyanet Aylık Dergi Eki*, (Medeniyetin Buluştuğu Yer, Camiler) Sayı 178, 2005, s. 14-17; Ahmet Çekin, "Mesleki ve Sosyal Boyutlarıyla Yurt Dışı Din Görevliliği", *Diyanet İlmî Dergi*, Sayı 41/3, 2005, s. 17-40; Mustafa Ünver, "Kur'an Ekseninde Din Görevlisinin Dikkate Alması Gereken Hususlar", *Diyanet İlmî Dergi*, Sayı 41/3, 2005, s. 71-92; Mustafa Köylü, "Din Görevlilerinde Bulunması Gereken Nitelikler", *OMÜ. İlah. Fak. Dergisi*, Sayı 4, Samsun, 1990, s. 146-147; M. Faruk Bayraktar, *Türkiye'de Vaizlik (Tarihçesi ve Problemleri)*, MÜ. İlah. Fak. Yay. İst., 1997, s. 71-73; Mehmet Erkal, "Din Görevlileri ve Din Hizmetleri Üzerine Bir Soruşturma", *Diyanet Aylık Dergi*, Sayı 154, 2003, s. 54-58.

örneklği³⁷ ortaya koymakla birlikte,³⁸ gidilmedik yer bırakmamış, taşlanmış, dışlanmış, geçtiği yollara dikenler döşenmiş, ibadet ederken üzerine deve işkembesi konulmuş, Uhud savaşında mübarek dişi kırılmış, yüzünden yaralanmış, Yahûdî, Hıristiyan, münafık, müşrik ve fasıkların³⁹ ağır hakaretlerine maruz kalmış,⁴⁰ onların incitici sözlerine risâlet vazifesi esnasında sürekli muhatap olmuş,⁴¹ ama hedefinden asla vazgeçmemiştir.⁴² Bütün bu mücadeleyi sergileyen Hz. Muhammed'in ümmeti olduğunu her fırsatta seslendiren din görevlilerinin büyük bir kısmının ise, onu yeterince tanımaya ve anlamaya çalışmadıkları,⁴³ onun yapıp ettiklerinden daha ziyade dış görünüşüne takılıp kaldıkları,⁴⁴ ilkelerinden ve uyguladığı yöntemlerden ders çıkarmak yerine,⁴⁵ sadece sözden ibaret kalan⁴⁶ sevgi gösterilerinde buldukları, kendi aralarındaki kıskançlık ve çekememezlik yüzünden birbirleriyle uğraştıkları ise ayrı bir gerçekliktir. Oysa Hz. Peygamber'i gerçek anlamda sevmek; onun getirdiği ilkelere destek olmak, onu doğru anlayıp tanıtmak,⁴⁷ onun Sahih Sünnet'ini ihya etmek ve bu uğurda üstün gayretler ortaya koyabilmekle mümkün olacaktır.⁴⁸ Sabahın erken saatlerini ümmeti için hayırlı ve bereketli kılmasını⁴⁹ Yüce Allah'tan niyaz eden bir Peygamber'in izleyicilerinin bu duanın önemini kavrayarak sabah namazı sonrasında derhal ilmî faaliyetlere ve hizmet içi eğitim kurslarına katılmaları ve koskoca bir günü en iyi şekilde değerlendirmeleri kanaatimizce çok uygun olacaktır.

Hemen belirtelim ki, hizmet içi seminerlerinde derslerin sabahın erken saatlerinde başlaması konusu önemlidir. Zira özellikle Müslümanların zamanı etkin kullanma konusunda ciddi bir hassasiyet taşımaları

³⁷ Ahzâb, 33/21.

³⁸ İbrahim Sarıçam, *H. Muhammed ve Evrensel Mesajı*, DİB. Yay. Ankara, 2005, s. 263.

³⁹ Tevbe, 9/61, 74, 107, 127; Ahzâb, 33/60.

⁴⁰ Âl-i İmran, 3/184-186; Ahzâb, 33/48

⁴¹ En'am, 6/33-34.

⁴² Hûd, 11/112; İbn Hanbel, II, 452, IV, 231.

⁴³ Yüksel Salman, "Toplumun Manevî Rehberleri", *Diyanet Aylık Dergi Eki*, (Sevgi, Bilgi, Birlik ve İbadet Mekânı Cami), Sayı 166, 2004, s. 22-25.

⁴⁴ Mustafâ Arslan, "Din Görevlilerinin Tutumlarında Halk İnançları Unsurları: Uygulamalı Bir Araştırma. (Bu araştırma ile ilgili sonuçlar için bkz. "Diyanet Hizmetlerinde Görev Alacak Elemanların Yetiştirilmesi İçin Hazırlanacak Programın Hizmet Alacak Hedef Kitleye Göre Yapılandırılmasının Önemi", SDÜ. İlh. Fak. *Türkiye'de Yüksek Din Eğitiminin Sorunları, Yeniden Yapılanması ve Geleceği Sempozyumu*, Isparta, 2004, s. 292.)

⁴⁵ H. İbrahim Acar, "Etkili Bir Din Hizmeti Açısından Hz. Peygamber'in Örneklği", *Diyanet İlmî Dergi*, Sayı 38/4, 2002, s. 63-76; Ayrıca bkz. Ramazan Buyrukçu, *Din Görevlisinin Mesleğini Temsil Gücü*, Diyanet Vakfı Yay. Ankara., 1995, 190-195; Mehmet Soysaldı, "İslâmî Tebliğde Hz. Peygamber Örneklği", *Diyanet İlmî Dergi*, Sayı 42/2, 2006, s. 69-98; İhsan Kara, "Din Eğitimi, Din Hizmetleri ve Tasavvuf", *Diyanet İlmî Dergi*, Sayı 42/2, 2006, s. 107-124.

⁴⁶ Sarıçam, a.g.e., s. 283.

⁴⁷ Mehmet Görmez, "Şahıs Merkezli Okumak", *Diyanet Aylık Dergi*, Sayı 199, 2007, s. 28-29.

⁴⁸ Mustafâ Yıldırım, "Din Hizmeti Aşkı Gerektirir", *Diyanet Aylık Dergi*, Sayı 178, 2005, s. 33-35.

⁴⁹ İbn Mâce, Ticârât, 41, (II, 752); Tirmizî, Büyü', 6, (III, 517); İbn Hanbel, I, 153, 154, 155, 156; III, 417, 431, 432; IV, 384, 390; Ayrıca bkz: Aclûnî, Keşfu'l-Hafâ, I, 214, 342.

gerekmektedir. Dolayısıyla herkesin hiçbir mazeretin arkasına sığınmadan bahsettiğimiz bu seminerlere katılması uygun olacaktır. Bize göre, bir takım bahanelerin arkasına saklanan, yaşlandıklarını ve yorulduklarını, ayrıca bu tür seminerlere artık hiçbir ihtiyaçlarının kalmadığını söyleyenler yanılmaktadırlar. Çünkü bu tür kimselerden bazıları meslekteki kıdemlerinin artmasını bir ayrıcalık ve imtiyaz olarak değil, sorumluluklarının daha da arttığı şeklinde anlamak durumundadırlar. Onlar bu olumsuz tavırlarına devam etmemelidirler. Zira meseleye geniş boyutlu bakıldığında görüleceği üzere onların bu tür itirazlarının hiç bir haklılık payının olmadığı anlaşılacaktır.

Öte yandan, başka bir takım mazeretlerin arkasına sığınacak olanların da bu zamana kadar İslam adına yapıp ettikleriyle Hz. Peygamber'in yapıp ettiklerini kıyaslamaları, bu son dinin doğru tanıtılması⁵⁰ noktasında ne tür gayretler ortaya koyduklarını gerçek anlamda düşünmeleri gerekmektedir. Kanaatimizce bu hatalı görüşü savunanların bir nefis muhasebesi yaparak kendi vicdanlarının sesini dinlemeleri uygun olacaktır. Zira Hz. Peygamber hayatının her anını planlı ve düzenli bir şekilde yaşamış, asla zamanını boşa harcamamış⁵¹ ve öğretici olarak gönderildiğini her fırsatta tekrarlamıştır.⁵² Kur'an-ı Kerim'in⁵³ ve Hz. Peygamber'in⁵⁴ ilme verdiği önem ortadayken,⁵⁵ O'na ittiba ettiğini söyleyenlerin bugün içinde buldukları durum hiç de iç açıcı değildir. Hizmet içi eğitim seminerlerinde zaman harcaayıp ter dökmek, beyin fırtınası yapıp yeni bir şeyler öğrenmek ve kendisini sürekli geliştirmek yerine, hep aynı şeyleri tekrarlayanların durumları artık toplumun da dikkatinden kaçmamakta ve onları dinleyenlerin haklı eleştirilerine sebep olabilmektedir. Bu durumdan kurtulabilmenin yolu ise, Hz. Peygamber'in ısrarla üzerinde durduğu eğitim ve öğretim faaliyetlerine ağırlık vermektir. Onun güzel ahlakını örnek almaktır.⁵⁶ İnsanın gerçekleri çok daha çabuk görmesini ve fark etmesini sağlayan muhakeme yeteneğini geliştirmeye çalışmaktır. Anlama, kavrama, sezme ve yorumlama melekelerini yerli yerinde ve en iyi şekilde kullanmaktır. Basiret, feraset ve liyakat sahibi ahlaklı bir Müslüman olmayı hedeflemektir. Görev aşkıyla çağın ihtiyaçlarına göre kendini yenileyen ve geliştiren, etrafına barış

⁵⁰ Bayram Ali Çetinkaya, "Küresel Şiddet Karşısında Sevgi Peygamberi ve İdeal İnsan Hz. Muhammed", *Diyanet İlmî Dergi*, Sayı 42/2, 2006, s. 25-68.

⁵¹ H. İbrahim Acar, "Etkili Bir Din Hizmeti Açısından Hz. Peygamber'in Örnekliliği", *Diyanet İlmî Dergi*, Sayı 38/4, 2002, s. 63-76; Abdullah Özbek, *Bir Eğitimci Olarak Hz. Peygamber*, İstanbul, 1995, s. 61-65.

⁵² İbn Mâce, Mukaddime, 17, (I, 83); İbn Hanbel, III, 328.

⁵³ Bazı ayetler için bkz: Tâhâ, 20/114; Nisâ, 4/162; Kehf, 16/43; Enbiyâ, 21/7; Hacc, 22/54; Ankebût, 29/43; Fâtır, 35/28; Zümer, 39/9; Mücâdele, 58/11.

⁵⁴ Ebû Davûd, İlim, 1, 9; Tirmizî, İlim, 2, 3, 19; İbn Mâce, İlim, 17.

⁵⁵ İbrahim Sarıçam, a.g.e., s. 320-321, 380-384. Mustafa Ağırman, "Hz. Peygamber'in Mescidde Yaptığı Sohbetler", *DİB. I. Din Hizmetleri Sempozyumu*, (3-4 Kasım 2007), Ankara, 2008, Cilt 2, s. 389-390.

⁵⁶ Kalem, 68/4; İmam Mâlik, Muvattâ, Hüsnü'l-Hulk, 1.

ve sevgi dağıtan, sözüyle ve sohbetiyle insanları rahatlatan, toplumu yüce dinimiz İslam'ın ortak paydasında buluşturan, temel insanî ve ahlâkî değerleri yaşatmak için çaba sarf eden bir din gönüllüsü olmaya gayret etmektir.

Etkin, verimli ve kaliteli bir din hizmeti için hizmet içi eğitim programlarının amacını, önemini ve gerekliliğini bu şekilde vurguladıktan sonra, hizmet içi eğitim seminerlerinde verilecek bazı derslerden bahsetmemiz uygun olacaktır.

D. HİZMET İÇİ EĞİTİMDE VERİLEBİLECEK DERSLER

Başta da belirtildiği gibi hizmet içi eğitim seminerleri yılda iki kez, beşer gün süreyle ve günde beş ayrı ders olarak verildiğinde bu çalışmalardan beklenen verim daha kolay elde edilebilecektir. Bu seminerlerin DEM'lerde ya da daha uygun mekanlarda verilmesi mümkündür. Beş gün boyunca aralıksız devam edecek hizmet içi eğitim kurslarında ele alınmasını uygun görülen derslerden bazıları şu şekilde ifade edebiliriz. Mesela birinci gün Din Eğitimi, Din Sosyolojisi⁵⁷ ve Din Psikolojisi,⁵⁸ ikinci gün Tefsir, üçüncü gün Hadis,⁵⁹ dördüncü gün İslam Hukuku ve beşinci gün ise İslam Tarihi, Dinler Tarihi,⁶⁰ İletişim Teknikleri⁶¹ ve buna benzer diğer dersler ile bu konularla ilgili günümüzde karşılaşılan bir takım problemler ele alınıp değerlendirilebilir.

Burada ifade edelim ki, dersler ve bu derslerin konuları zamana ve şartlara göre sürekli olarak değiştirilip geliştirilebilir. Yaşanılan dönemde çok daha fazla tartışılan ve halkın kafasını karıştıran bir takım hususlara öncelik verilebilir. Yeni ortaya çıkan bazı problemler ve daha başka konular bu oturumlarda ele alınıp müzakere edilebilir. Ayrıca iklime, mevsime ve bölgenin durumuna göre ders saatlerinin öne veya arkaya çekilmesi ya da uzatılması mümkün olabilir. Ancak bize göre burada dikkat edilmesi gereken çok önemli bir başka husus vardır. O da seminerleri verecek uzman hocaların veya akademisyenlerin durumlarıyla ilgilidir. Şöyle ki, seminerleri verecek kimseler; sahasında otorite, saygın, iletişim becerisi mükemmel,⁶² karşıdakinin fikrine değer veren, konuşan kursiyeri dikkatle dinleyen,

⁵⁷ Yavuzer, a.g.e., s. 362.

⁵⁸ Mehmet Aydın, "Avrupa Birliği, Din ve Diyanet", *İslâmiyât*, Cilt 4, Sayı 1, 2001, s. 17-18.

⁵⁹ İsmail Lütfü Çakan, "Din Hizmetinde Hadis Kaynaklarından Yararlanma", *Diyanet İlmî Dergi*, Sayı 42/4, 2006, s. 27-42.

⁶⁰ Adnan Aslan, "Pozitivist Din Anlayışının Çıkmazları", *Diyanet Aylık Dergi*, Sayı 199, 2007, s. 9-11.

⁶¹ İsa Kayaalp, "İletişimin Gerekliliği", *Diyanet Aylık Dergi*, Sayı 163, 2004, s. 34-37.; M. Şevki Aydın, "Dünya Kelamı", *Diyanet Aylık Dergi*, Sayı 177, 2005, s. 28-29.

⁶² Hökelekli, a.g.m., s. 41-48; Mevlüt Kaya, *Din Eğitiminde İletişim ve Dini Tutum*, Samsun, 1998, s. 78-85. Ayrıca bkz. Ayşe Can Baysal, *Sosyal Psikoloji*, İstanbul, 1989, s. 195-198; Mustafa Demirbaş, "Vaaz ve İrşada Verimli ve Etkili Olmanın Unsurları", *DİB. I. Din Hizmetleri Sempozyumu*, (3-4 Kasım 2007), Ankara, 2008, Cilt, 2, s. 440-441.

anlamaya çalışan, farklı görüş ve düşüncelere açık, eleştiriyi hazmedebilen, ihlaslı, çalışkan ve güzel ahlak sahibi kimseler olmalıdır.⁶³ Zira bu husus; hizmet içi eğitimden beklenen faydayı ve kaliteyi kat be kat artıracaktır. Ancak tam aksine davranışlar sergileyen, karşısındakine tepeden bakan, bir takım unvan ve makamların arkasına sığınarak insanları ve özellikle meslektaşlarını küçümseyen,⁶⁴ farklı görüşlere değer vermeyen, sürekli kendisini ön plana çıkartan, önündeki yazılı metni sadece okumakla yetinen, kişisel gelişimini tamamlayamamış, zamanı etkin ve verimli bir tarzda kullanma becerisine sahip olamayan bazı kimselerin ise faydalı olmaktan daha ziyade zararlı olacağı ve katılımcıların haklı tepkilerini çekeceği de düşünülmelidir. Bu itibarla, hizmet içi eğitim seminerlerini verecek konuşmacılar özenle tespit edilip seçilmelidir. Bu kimselerin kendi kapasitelerini sürekli artırmaya gayret eden, kendisini yenileyen, öğrenmeye açık, kendisiyle ve çevresiyle uyumlu, güzel ahlak sahibi, mantıklı, tutarlı ve ilkel kimselerden olmalarına dikkat edilmelidir

Buradan hareketle, hizmet içi eğitim seminerlerinin nasıl bir plan ve program dahilinde gerçekleştirilmesi gerektiğiyle alakalı düşüncelerimizi de şu şekilde belirtebiliriz.

E. HİZMET İÇİ EĞİTİM ÖNCESİ YAPILMASI GEREKENLER

Hizmet içi eğitim seminerlerine katılacak görevlilerin bir gün önceden DEM'lerde hazır olmaları ve geceyi burada geçirmeleri uygun olacaktır. Düşündüğümüz şekilde başarılı müzakerelerin yapılabilmesi ertesi gün derslerin sabahın erken saatlerinde başlamasıyla mümkün olabilecektir. Bu nedenle, herkesin uykusunu tam olarak alması ve yolculuğun yorgunluğunu üzerinden atması derslerin daha verimli geçmesine katkı sağlayacaktır. Dolayısıyla seminere iştirak edecek kursiyerlere bu durum önceden haber verilmeli ve onların zihnen hazırlıklı gelmeleri sağlanmalıdır.

Öte yandan hangi unvandaki personelin hangi tarihler arasında seminere katılacağı ve diğer konularla ilgili düzenlemeler Diyanet İşleri Başkanlığı'nın ilgili genel müdürlükleri ve daire başkanlıkları tarafından çok önceden planlanmalı ve her yıl bu plan daha da zenginleştirilerek ve geliştirilerek yenilenmeli, aksaklığa meydan verilmeden bütün illerde harfiyen uygulanmalıdır.

⁶³ Osman Güner, “-Sünnetin ve Sosyal Psikolojinin Verileri Işığında- İslâmi İletişimde Metodik Esaslar,” *Diyanet İlmî Dergi*, Sayı 38/4, 2002, s. 101-128.

⁶⁴ David Krech, Richard S. Crutchfield, *Sosyal Psikoloji Nazariye ve Problemler*, Çev: Erol Güngör, Edebiyat Fakültesi Yay., İstanbul, 1970, s. 52-55.

Seminer başlamadan bir gün önce kursun yapılacağı merkeze gelen din gönüllüleri o gece mutlaka erken yatmalı, ertesi gün başlayacak derslere zihnen ve bedenen hazır olmalı, sabah namazı sonrası yapılacak kahvaltıyı müteakiben de bu dersler başlamalıdır. Her ders bir buçuk saat sürmeli ve bu dersin en az yarısı karşılıklı soru ve cevap şeklinde geçmelidir. Teneffüs ve çay molası ihmal edilmemeli ve kursiyerlerin zihinlerinin canlı ve dinamik tutulmasına özen gösterilmelidir. Öğle yemeği öncesi yapılacak üç ayrı ders iyi bir şekilde değerlendirilmeli ve kalan diğer iki ders ise aynı tempoda yemek sonrası gerçekleştirilmelidir. Beş gün boyunca sürecek bu toplantılarda aynı canlılık ve hareket sağlanmalı, adeta bir beyin fırtınası estirilmeli, seminere katılanların şarj olmaları, mutlu bir halde merkezden ayrılmaları ve görev yerlerine tam bir motivasyonla dönmeleri için gerekli olanlar mutlaka yapılmalıdır.

F. SONUÇ

Sonuç olarak ifade etmemiz gerekirse, Diyanet İşleri Başkanlığı personelinin gerek cami içi-dışı din hizmetlerinde, gerekse dini danışmanlık ve rehberlik faaliyetlerinde başarılı olabilmeleri için sürekli olarak devam eden hizmet içi seminerlerine ihtiyaç bulunmaktadır. Çünkü din hizmetlerini sahada gerçekleştirecek insan unsuru çok önemlidir ve bu kimselerin de en iyi şekilde yetiştirilmeleri ve bilgilerinin de canlı tutulması gerekmektedir. Bahse konu bu faaliyetlerde istenilen seviyeye gelebilmek ve din görevlilerini toplumun gerçek anlamda sosyal doktorları yapabilmek ise ancak sürekli bir eğitim ve öğretimle mümkündür. Böyle bir eğitim ise belli metotları ve planlamayı gerekli kılmaktadır. Belli bir plan ve program dahilinde ulaşılan bilgi, birikim ve tecrübe ise ancak zamanın etkin ve verimli bir şekilde kullanılabilmesiyle muhataplara aktarılabilir. Zamanı en iyi şekilde kullanarak verilecek içeriği mükemmel hizmet içi eğitim seminerleri, İslam'ın ve onu tebliğ eden Hz. Peygamber'in daha doğru anlaşılmasına ve tanıtılmasına,⁶⁵ İslam dünyasının ekmek ve su kadar ihtiyacı olan sağlam, sahih ve doğru dini bilgiye ulaşılmasına zemin ve imkan sağlayacaktır. Bu bilgilerle donatılmış dürüst ve erdemli davranışlar sergileyen örnek din görevlilerinin sayısının her geçen gün artmasıyla da, yirmi dört saat görevde olduğunun bilincinde olan, insani ilişkileri tam ve kıvamında gönül erleri yetişebilecektir. Böyle din gönüllüleri ise toplumun dışında hiç kimseyi bırakmadan, herkese ve her kesime kucak açacak, insanları ayırıştırmandan kucaklayacaktır. Toplumun gönül doktorları olacak bu insanlar hiç kimseyi yargılamadan⁶⁶ kuşatıcı bir din hizmeti

⁶⁵ Mehmet Aydın, "Avrupa Birliği, Din ve Diyanet", *İslâmiyât*, Cilt 4, Sayı 1, 2001, s. 17-18.

⁶⁶ Mustafâ Ünver, "Kur'an Ekseninde Din Görevlisinin Dikkate Alması Gereken Hususlar", *Diyanet İlmî Dergi*, Sayı 41/3, 2005, s. 71-92.

sunabilecek,⁶⁷ insanların dindarlıklarını tartmayacak, onların kendi dindarlıklarını kendilerinin inşa etmesine zemin hazırlayacak, kendileri ise sağlıklı bir dindarlığın oluşturulmasında topluma örnek olacak, konuştuğu zaman peygamber sevgisini ve rahmetini insanlığa gösterebilecektir.

Bu itibarla, hizmet içi eğitim seminerlerinin önemine ve gerekliliğine işaret maksadıyla ve nasıl bir plan ve program dahilinde yapılması gerektiğiyle ilgili düşüncelerimizi paylaştığımız bu makale, din hizmetlerinin bugününe ve geleceğine bir nebze de olsa katkı sağlarsa bu çalışma amacına ulaşmış olacaktır. Ortaya koyduğumuz tavsiyeler sahanın uzmanları tarafından tartışılarak olgunlaştırıldığı ve her türlü olumlu eleştiri ve katkıyla daha da zenginleştirildiğinde, toplumun alacağı din hizmetinin kalitesinin artacağı muhakkaktır. Zira hizmet içi eğitim alan din gönüllülerinin vereceği din hizmetlerinde kalitenin ve verimliliğin artması kaçınılmazdır. Böyle kaliteli din hizmeti alan Müslüman halkımızın sağlıklı dindarlığa ulaşma noktasında çok daha hızlı mesafe kat edeceği ise izahtan varestedir.

KAYNAKÇA

- ACAR, H. A., “Etkili Bir Din Hizmeti Açısından Hz. Peygamber’in Örneği”, *Diyanet İlmî Dergi*, Sayı 38/4, 2002..
- ACUNER Y., - Artan, O., “Din Görevlilerinin Problemleri Üzerine Bir Araştırma, -Van Örneği-“, *DİB. I. Din Hizmetleri Sempozyumu*, (3-4 Kasım 2007), Ankara, 2008, Cilt, 2.
- ADANALI, A. H., “Dinde Farklılaşma”, *Diyanet Aylık Dergi*, Sayı 171, 2005.
- AĞIRMAN, M., “Hz. Peygamber’in Mescidde Yaptığı Sohbetler”, *DİB. I. Din Hizmetleri Sempozyumu*, (3-4 Kasım 2007), Ankara, 2008, Cilt 2.
- AKPINAR, A., “Cami Merkezli Din Hizmeti Verenlerde Görülen Bazı Eksiklikler ve Bunların Giderilmesine Yönelik Teklifler”, *DİB. I. Din Hizmetleri Sempozyumu*, (3-4 Kasım 2007), Ankara, 2008, Cilt, 2.
- AKPOLAT, S., “İletişim Asrında Din Görevlileri”, *Diyanet İlmî Dergi*, Sayı 41/3, 2005.
- ALTINTAŞ, R., “Din Görevlilerinin Kültürel Standardının Yükseltilmesi”, *Diyanet Aylık Dergi*, Sayı 166, 2004.

⁶⁷ Hayati Tetik, “Yaygın Din Eğitiminde Cami Görevlileri Cemaat İletişiminin Önemi”, *Diyanet İlmî Dergi*, Sayı 34/2, 1998, s. 99-108.

- ALTUNTAŞ, H., “Kitaplı Hayat”, *Diyanet Aylık Dergi*, Sayı 183, 2006.
- ARSLAN, M., “Diyanet Hizmetlerinde Görev Alacak Elemanların Yetiştirilmesi İçin Hazırlanacak Programın Hizmet Alacak Hedef Kitleye Göre Yapılandırılmasının Önemi”, SDÜ. İlh. Fak. *Türkiye’de Yüksek Din Eğitiminin Sorunları, Yeniden Yapılanması ve Geleceği Sempozyumu*, Isparta, 2004.
- ASLAN, A., “Pozitivist Din Anlayışının Çıkmazları”, *Diyanet Aylık Dergi*, Sayı 199, 2007.
- AY, M. E., *Din Eğitim ve Öğretiminde Mükâfat ve Ceza*, Bursa, 1993.
- AYBEY, S., “Din Eğitimi ve Öğretiminde Karakterin Rolü”, *Diyanet Aylık Dergi*, Sayı 181, 2006.
- AYDIN, M. Ş., “Dünya Kelamı”, *Diyanet Aylık Dergi*, Sayı 177, 2005, s. 28-29.
- AYDIN, M. Ş., “Kur’an Kurslarında Öğretilecek Dînî Bilginin Niteliği”, *Diyanet Aylık Dergi*, Sayı 191, 2006.
- AYDIN, M. Z., “Eğitimde Yeni Arayışlar”, *Diyanet Aylık Dergi*, Sayı 181, 2006.
- AYDIN, M., “Avrupa Birliği, Din ve Diyanet”, *İslâmiyât*, Cilt 4, Sayı 1, 2001.
- BAYRAKTAR, M. F., *Türkiye’de Vaizlik (Tarihçesi ve Problemleri)*, MÜ. İlah. Fak. Yay. İst., 1997.
- BULUT, M., “Din Görevlileri Üzerine Bazı Tespitler”, *Diyanet İlmi Dergi*, Sayı 41/3, 2005.
- BULUT, M., “Hizmet İnsanı Ya da İnsana Hizmet”, *Diyanet Aylık Dergi*, Sayı 190, 2006.
- BULUT, M., “Okuma Toplantılarına Yeniden Hazır mıyız?”, *Diyanet Aylık Dergi*, Sayı 183, 2006.
- BUYRUKÇU, R., *Din Görevlisinin Mesleğini Temsil Gücü*, Diyanet Vakfı Yay. Ankara 1995.
- CAN BAYSAL A., *Sosyal Psikoloji*, İstanbul 1989.
- CİRİT, H., *Halkın İslam Anlayışının Kaynakları, Vaaz ve Kıssacılık*, Çamlıca Yay., İstanbul, 2002.
- ÇAKAN, İ.L., “Din Hizmetinde Hadis Kaynaklarından Yararlanma”, *Diyanet İlmi Dergi*, Sayı 42/4, 2006.

- ÇEKİN, A. “Kırmızıda Geçtiğimiz Sadece Işık mı?”, *Diyanet Aylık Dergi*, Sayı 188, 2006.
- ÇEKİN, A., “Mesleki ve Sosyal Boyutlarıyla Yurt Dışı Din Görevliliği”, *Diyanet İlmî Dergi*, Sayı 41/3, 2005.
- ÇEKİN, A., “Modernleşen Toplumda Camilerle Din Görevlilerinin Değişen Rollerini”, *Diyanet Aylık Dergi Eki*, (Medeniyetin Buluştuğu Yer, Camiler) Sayı 178, 2005.
- ÇEKİN, A., “Varolmanın Anlamı”, *Diyanet Aylık Dergi*, Sayı 184, 2006.
- ÇETİNKAYA, B. A., “Küresel Şiddet Karşısında Sevgi Peygamberi ve İdeal İnsan Hz. Muhammed”, *Diyanet İlmî Dergi*, Sayı 42/2, 2006.
- ÇOŞKUN, M. K., “Türkiye’de Cami Cemaatinin Kur’an Anlayışı, Bir Alan Araştırması”, *İslâmiyât*, Cilt 4, Sayı 1, 2001.
- DEMİRBAŞ, M., “Vaaz ve İrşada Verimli ve Etkili Olmanın Unsurları”, *DİB. I. Din Hizmetleri Sempozyumu*, (3-4 Kasım 2007), Ankara, 2008, Cilt, 2.
- DÜZGÜN, Ş.A., “Dinin Sosyal Gerçekliği Üzerine Bir Soruşturma”, *Diyanet Aylık Dergi*, Sayı 199, 2007.
- ERBAŞ, A., “İslam’ın Temsil ve Takdiminde Doğru Tutumların Belirlenmesi”, *Diyanet İlmî Dergi*, Sayı 42/4, 2006.
- ERKAL, M., “Din Görevlileri ve Din Hizmetleri Üzerine Bir Soruşturma”, *Diyanet Aylık Dergi*, Sayı 154, 2003.
- GÖRMEZ, M., “Çoğulcu Bir Toplumda Farklı Din Mensupları Arasındaki İlişkiler ve İslam”, *Diyanet Aylık Dergi*, Sayı 173, 2005.
- GÖRMEZ, M., “Şahıs Merkezli Okumak”, *Diyanet Aylık Dergi*, Sayı 199, 2007.
- GÜNER, O., “-Sünnetin ve Sosyal Psikolojinin Verileri Işığında- İslâmî İletişimde Metodik Esaslar”, *Diyanet İlmî Dergi*, Sayı 38/4, 2002.
- HÖKELEKLİ, H., “Din Hizmetlerinde Yöntemle İlgili Sorunlar”, *Diyanet İlmî Dergi*, Sayı 41/3, 2005.
- HÖKELEKLİ, H., “Günümüz İletişim Teknikleri ve Dini İletişim”, *Diyanet İlmî Dergi*, Sayı 42/1, 2006.
- HÖKELEKLİ, H., *Gençlik, Din ve Değerler Psikolojisi*, Ankara 2002.
- KARA, İ., “Din Eğitimi, Din Hizmetleri ve Tasavvuf”, *Diyanet İlmî Dergi*, Sayı 42/2, 2006.

- KARAGÖZ, İ., “Din Görevlisinin Misyon ve Vizyonu”, *Diyanet Aylık Dergi*, Sayı 178, 2005.
- KARAGÖZ, İ., “Kitap Okumak, Namaz Kılmak ve İyi İnsan Olmak”, *Diyanet Aylık Dergi*, Sayı 183, 2006.
- KARAMAN, F. “Hayatımızı Kitaplarla Bütünleştirmek”, *Diyanet Aylık Dergi*, Sayı 183, 2006.
- KARAMAN, F., “Din Görevlileri ve Hizmette Verimlilik”, *Diyanet Aylık Dergi*, Sayı 37, 1994.
- KARAMAN, F., “Din Hizmetlerinin Dünü ve Bugünü”, *Diyanet Avrupa Aylık Dergi*, Sayı 11, 2000.
- KARLIĞA, B., “Diyanet İşleri Başkanlığı’nın, Dinî Düşüncenin Gelişmesi ve Dinî Hayatın Şekillenmesindeki Rolü”, *Diyanet Aylık Dergi*, Sayı 159, 2004.
- KAYA, M., *Din Eğitiminde İletişim ve Dinî Tutum*, Samsun, 1998.
- KAYAALP, İ., “İletişimin Gerekliliği”, *Diyanet Aylık Dergi*, Sayı 163, 2004.
- KELPETİN, H., *Osmanlı Halkının Geleneksel İslam Anlayışı ve Kaynakları*, Çamlıca Yay., İstanbul, 2001.
- KÖYLÜ, M., “Din Görevlilerinde Bulunması Gereken Nitelikler”, *OMÜ. İlah. Fak. Dergisi*, Sayı 4, Samsun, 1990.
- KRECH, D.,- Crutchfield, R. S., *Sosyal Psikoloji Nazariye ve Problemler*, Çev: Erol Güngör, Edebiyat Fakültesi Yay., İstanbul, 1970.
- ONAY, A., “İlâhiyât Fakültesi Mezunlarının Cami Eksenli Din Hizmetlerinde Karşılaştıkları Sorunlar ve Bu Alandaki Formasyon İhtiyaçları”, *SDÜ. İlh. Fak. Türkiye’de Yüksek Din Eğitiminin Sorunları, Yeniden Yapılanması ve Geleceği Sempozyumu*, Isparta, 2004.
- ÖZBEK, A., *Bir Eğitimci Olarak Hz. Peygamber*, İstanbul, 1995.
- ÖZTÜRK, V., “Günümüz Eğitiminin Sorunları ve Eğitimde Yeni Paradigmalar”, *Diyanet Aylık Dergi*, S: 181, 2006.
- SALMAN, Y., “Toplumun Manevî Rehberleri”, *Diyanet Aylık Dergi Eki*, (Sevgi, Bilgi, Birlik ve İbadet Mekânı Cami), Sayı 166, 2004.
- SANCAKTAR, H. Ş., “Din Hizmeti, Din Görevlisi ve Özellikleri”, *Diyanet Gazetesi*, Sayı 230, 1980.
- SARIÇAM, İ., *Hz. Muhammed ve Evrensel Mesajı*, DİB. Yay. Ankara, 2005.

- SOYSALDI, M., “İslâmî Tebliğde Hz. Peygamber Örneği”, *Diyanet İlmî Dergi*, Sayı 42/2, 2006.
- ŞEKER, M., “İslam Tarihinde Birlikte Yaşama Tecrübesi”, *Diyanet Aylık Dergi*, Sayı 173, 2005.
- ŞENTÜRK, H., “İmam Hatiplerin Din Hizmetlerinde Karşılaştığı Problemler ve Çözüm Önerileri –Isparta Örneği–”, *DİB. I. Din Hizmetleri Sempozyumu*, (3-4 Kasım 2007), Ankara, 2008, Cilt, 2.
- ŞENTÜRK, H., *İslâmî Hayatın Psikolojik Temelleri*, Tuğra Ofset, Isparta, 2005.
- TETİK, H., “Yaygın Din Eğitiminde Cami Görevlileri Cemaat İletişiminin Önemi”, *Diyanet İlmî Dergi*, Sayı 34/2, 1998.
- TETİK, H., *Yaygın Din Eğitiminde Cami Görevlilerinin Yeri ve Fonksiyonları*, (Basılmamış Doktora Tezi), MÜ. SBE, İst. 1997.
- TURAN, İ., “Televizyonun Birey ve Toplum Üzerindeki Olumlu ve Olumsuz Etkileri”, *Diyanet İlmî Dergi*, Sayı 41/1, 2005.
- ÜNVER, M., “Kur’an Ekseninde Din Görevlisinin Dikkate Alması Gereken Hususlar”, *Diyanet İlmî Dergi*, Sayı 41/3, 2005.
- YAVUZER, H., *Çağdaş Din Hizmeti ve Diyanet İşleri Başkanlığı, Dinî Otorite ve Teşkilatların Sosyolojik Analizi*, Laçın Yay., Kayseri 2006.
- YAZGAN, M., “Kitaplarla Dost Olmak”, *Diyanet Aylık Dergi*, Sayı 183, 2006, s. 19-20.
- YILDIRIM, M., “Din Hizmeti Aşkı Gerektirir”, *Diyanet Aylık Dergi*, Sayı 178, 2005.
- YILMAZ, Ö., “Din Hizmetinde Gönül İnsanı Olabilmek”, *Diyanet Aylık Dergi*, Sayı 192, 2006.
- YILMAZ, R., “Verimli Bir Din Hizmeti Nasıl Olmalı”, *Diyanet Aylık Dergi*, Sayı 178, 2005.
- YİĞİT, Y., “Zaman, Çevre ve Şartların Değişmesiyle Hükümlerin Değişmesi Meselesi”, *Diyanet İlmî Dergi*, Sayı 38/2, 2002.